

посередників [8].

Висновки з даного дослідження. Проведена систематизація існуючих науково-методичних підходів дозволяє зробити висновок, що „розвиток фінансового сектора” являє собою досить складне і багатогранне поняття. Ми вбачаємо у цьому понятті комплексну динамічну характеристику функціонування фінансового сектора, яка формується під впливом низки чинників і сприяє покращенню ефективності діяльності фінансових інституцій та доступності капіталу для основних економічних суб'єктів.

Література

1. Свірський В. С. Фінансовий сектор економіки: інституційно-функціональний підхід / В. С. Свірський // Сталий розвиток економіки – № 3 – 2012. – С. 317-320.
2. The Importance of Financial Sector Development for Growth and Poverty Reduction [Електронний ресурс] // Department for international development – Режим доступу: <http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/finsecworkingpaper.pdf>
3. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence / R. Levine // NBER Working Paper . – 2004. – С. 5-7
4. Čihák M. Benchmarking Financial Systems around the World / M. Čihák, A. Demirgüç-Kunt, E. Feyen, R. Levine // Policy Research Working Paper – 2012 – с.6-8
5. Касіян, Є. В. Теоретичні підходи до визначення категорії фінансового розвитку у світовій економічній науці та його роль у економічному зростанні / Є. В. Касіян // Економічний часопис – XXI – 2012 – № 7.
6. Financial sector assessment [Електронний ресурс]: a handbook // The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, The International Monetary Fund. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsa/eng/pdf/ch02.pdf>
7. The Financial Development Report 2012 [Електронний ресурс] // World Economic Forum, 2012. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_FinancialDevelopmentReport_2012.pdf
8. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія / І. О. Школьник. – Суми: Мрія, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.

УДК 336.226

Сомова В.В.,
аспірантка*

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

НАПРЯМИ У ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Аналіз та оцінка ефективності прийнятих рішень є основою розв'язку будь-яких економічних питань. Це пов'язано з тим, що в цілому сутність застосування оцінки полягає не лише у розкритті наявних процесів з погляду конкретного питання або явища, що досліджується, але й визначення доцільності застосування таких процесів у майбутньому або можливості їх відповідного корегування. При цьому варто відмітити, що складність проведення тієї або іншої оцінки у сфері економічних взаємовідносин залежить від наявності різної сукупності чинників впливу на досліджувані об'єкти, процеси або явища, де такі впливи можуть, окрім всього, визначатися як з погляду об'єктивних, так й суб'єктивних факторів. В якості конкретного прикладу із складності визначення оцінки певного економічного процесу можна вказати визначення оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення.

Зокрема така складність обумовлюється необхідністю врахування як об'єктивної так суб'єктивної складової у розкритті зазначеної оцінки [12].

Тож це у підсумку й визначає актуальність обраного напрямку дослідження як в теоретичному, так й практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо безпосередньо торкатися розкриття питання

* Науковий керівник: Глуценко В.В. – д.е.н., професор

з оподаткування доходів фізичних осіб, то варто відмітити, що більшість науковців при дослідженні такого питання, як правило, звертає увагу або на загальне навантаження діючої системи оподаткування на доходи фізичних осіб з погляду діяльності безпосередніх роботодавців [5; 9], або визначає динаміку значень сплачених обсягів відповідного податку та його питомої ваги у структурі всіх сплачених податків з точки зору виникаючих впливів щодо поповнення дохідної частини бюджетів та на подальший економічний розвиток [2; 4]. Звісно, що такі визначення оцінок ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення мають право на існування, бо враховують ключові макроекономічні орієнтири економічного розвитку. Зокрема, сутність узагальнення таких оцінок можна знайти у дослідженнях І. Я. Чугунова та А. О. Нікітішина [12], В.М. Мельник та Г. С. Мельничук [7], О. О. Кривцова [4], Ю. В. Жеревчука [3]. Однак, розмежувати таке структурування оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення досить складно, бо присутнім є щільний взаємозв'язок між оцінками окремих рівнів. Можна говорити, що таке визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб є недостатнім, бо зазначені вище напрями відповідного аналізу не враховують наявної множини проявів виникаючих впливів з погляду формування податку на доходи фізичних осіб. Відтак слід відмітити, що питання оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення є недостатньо розкритим та потребує подальшого доопрацювання.

Постановка завдання. Метою статті є проведення структурування різних оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення та визначення напрямів з узагальнення таких оцінок як єдиного цілого. Тобто, зазначене вище, складає окремі завдання із розкриття обраної мети даного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. При аналізі можливості проведення структурування різних оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення, слід звернути увагу на те, що таке структурування повинно проходити з погляду макrorівня, мезорівня та мікрорівня формування виникаючих впливів при сплаті відповідного податку. Так, з погляду макrorівня, розгляд оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб може визначатися, як вже це було відмічено вище, з погляду урахування тиску оподаткування на діяльність потенційних роботодавців. Поряд з цим, відповідна оцінка може розглядатися, наприклад, й з погляду зростання фонду заробітної плати працівників. Проте, така оцінка повинна узагальнюватися щодо специфічних умов ведення відповідної діяльності окремих суб'єктів господарювання у тій або іншій галузі економіки. Тобто, відповідна оцінка може вже визначати мезорівень її узагальнення, де ключовими є фактори впливу на ведення господарської діяльності окремої галузі економіки. Доцільність врахування такої оцінки пов'язано з тим, що значна частина доходів населення визначається відповідно до обсягів отриманої заробітної плати, динаміка зростання якої є взаємозалежною зі сталістю ведення господарської діяльності різних суб'єктів господарювання, зокрема, та економічним розвитком у цілому. В той же час, при визначенні динаміки фонду заробітної плати варто звернути увагу й на динаміку прожиткового мінімуму та динаміку мінімальної заробітної плати, що певною мірою може визначати мікрорівень відповідної оцінки. Таке визначення пов'язано з тим, що прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата торкаються вже кожної фізичної особи щодо визначення сум сплачених податків з доходів фізичних осіб. Відтак, при розкритті структурування оцінок з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб з погляду макrorівня, мезорівня та мікрорівня варто враховувати їх загальний взаємозв'язок, що може бути відображено у безпосередній процедурі здійснення таких оцінок.

В якості іншої ознаки щодо можливого структурування різних оцінок з розкриття ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення виступає вже врахування суб'єктивних та об'єктивних чинників щодо визначення їх впливу на динаміку величини податку з доходів фізичних осіб. Так, в якості об'єктивних чинників такого впливу є, насамперед, врахування загальної динаміки економічного розвитку як країни в цілому, так і окремих галузей економіки, суб'єктів господарювання, зокрема. До суб'єктивних чинників з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення можна віднести розвиток соціального середовища існування населення, задоволення потреб населення як у в змозі забезпечити себе гідною роботою, так й відпочинком. Прикладами застосування таких оцінок можна визначити дослідження М. Я. Рудої [10], А. Боброва [1].

При цьому, врахування суб'єктивних та об'єктивних чинників щодо визначення їх впливів на динаміку величини податку з доходів фізичних осіб також має щільний взаємозв'язок, як це було відмічено з погляду такої ознаки можливого структурування оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб як врахування рівнів впливів на відмічене оподаткування. Прояв щільного взаємозв'язку між суб'єктивними та об'єктивними чинниками щодо визначення їх дії на динаміку величини податку з доходів фізичних позначається у відображенні різних статистичних показників з аналізу ринку праці, демографічної ситуації, доходів населення, соціального забезпечення. Разом з тим, такий прояв може бути відображено як з погляду кількісних, так і якісних оцінок визначення застосованих підходів щодо оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення. Прикладом кількісної оцінки може бути,

зокрема, визначення загальної динаміки отриманих податків з доходів населення, що є основою дослідження у працях більшості науковців. Прикладом якісної оцінки такої динаміки можна вважати рекомендації та висловлювання фахівців щодо визначення окремих заходів із запровадження подальших напрямків з оподаткування доходів населення.

Таким чином, для подальшого розгляду ознак структурування різних оцінок з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення варто звернути увагу на взаємність зазначених вище статистичних показників з аналізу динаміки значень як обсягів сплаченого податку, так й обсягів отриманого доходу населенням. У даному сенсі, насамперед, варто виділити як прямі, так й опосередковані оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення.

Зокрема, прямі оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення розкривають загальну динаміку отриманих податків, та їх питому вагу у загальній структурі інших податків. Можна говорити про те, що прямі оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення визначаються як абсолютними значеннями (абсолютні значення отриманих податків), так і відносними (наприклад, питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальній структурі всіх податків). Прикладом прямих оцінок ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення можна назвати криву концентрації податків, значення коефіцієнту Каквані тощо [11].

Опосередковані оцінки з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення базуються на співставленні не лише тих даних, які розкривають динаміку сплачених обсягів податку та отриманого доходу з боку населення. Відмічене співставлення може торкатися й загального економічного розвитку окремих галузей економіки, суб'єктів господарювання, соціально-економічного розвитку країни в цілому, мотивації праці тощо [8]. Прикладами таких оцінок можна назвати врахування:

- темпів зміни в обсягах сплачених податків та обсягів отриманого доходу порівняно до темпів зміни валового внутрішнього продукту;
- темпів зміни в значеннях мінімальної заробітної плати та обсягів прибутків, які отримані різними суб'єктами господарювання;
- зміни меж оподаткування доходів фізичних осіб відповідно до розшарування верст населення за величиною отриманого доходу тощо.

Таким чином, опосередковані оцінки з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення можуть бути як абсолютними, так й відносними. Слід відмітити щільний взаємозв'язок між окремими різновидами оцінок з дослідження ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення.

Разом з цим, з наведеного вище видно, що проведення загального структурування різних оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення можливе з погляду:

- врахування окремих рівнів впливу щодо визначення оцінки, яка розглядається;
- факторів впливу на визначення відповідної оцінки, де варто виділити суб'єктивні та об'єктивні фактори;
- застосованого методу визначення оцінок, де можна виділити прямі та опосередковані оцінки;
- уявлення оцінок, яке передбачає врахування кількісних та якісних оцінок;
- подання кількісних оцінок у вигляді абсолютних або відносних їх значень;
- складності побудови оцінок прості, складні (зокрема даний пункт більш докладно буде розглянуто нижче).

Таким чином, загалом існують різні подання оцінок із визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення. Це вимагає здійснити розгляд окремих напрямків з узагальненого подання таких оцінок для дослідження ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення.

У згаданому вище аспекті розкриття відповідної оцінки, слід говорити про визначення так званого інтегрального подання такої оцінки, що дозволяє говорити про утворення складної оцінки з більш простих оцінок. Це передбачає отримання деякого загального значення підсумкової оцінки із різних окремих оцінок щодо визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення. Проте, не всі окремі оцінки можуть бути згруповані в одну узагальнену оцінку. Таке обмеження торкається поєднання якісних та кількісних оцінок з визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення. Відповідно, переважно інтегральні оцінки є порівняльними оцінками, які варто застосовувати для визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення з точки зору окремих інтервалів часу, коли таке оподаткування розглядається.

Іншим прикладом побудови складних оцінок для визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення є врахування динаміки

досліджуваних показників для розкриття відповідної оцінки. Зокрема, така оцінка визначається з погляду інтерпретації та аналізу різних статистичних даних, що віддзеркалюють відповідні процеси економічної динаміки та подаються у вигляді регресійних рівнянь [6].

Також не менш важливим інструментом побудови складної оцінки для визначення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення може бути застосування різних моделей. Наприклад, якщо розглядати оптимізаційну модель, то відповідну оцінку можна визначити на основі співставлення наявних даних щодо отриманих податків з доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення та даних, які є розв'язанням відповідної оптимізаційної задачі за обраною оптимізаційною моделлю. Таке співставлення можна розглядати як порівняльну оцінку, яка визначається за фактором часу щодо змінності досліджуваних даних, так й оцінку, яка розкриває загальну ефективність оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення. Для розкриття загальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення варто визначити відхилення розрахункових даних від їх наявних значень.

Загалом можна говорити як про різні ознаки структурування, так і подання оцінок ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в системі перерозподілу доходів населення, що у підсумку і розкриває окремі напрями визначення таких оцінок, які у цілому узагальнюються відповідно до рівнів та чинників впливу щодо розкриття сутності оподаткування доходів фізичних осіб.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, у статті зроблено спробу щодо розкриття окремих напрямів у визначенні оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення. Основою такого розкриття є узагальнення різних ознак із проведення структурування окремих оцінок з ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення та визначення напрямів з узагальнення таких оцінок як єдиного цілого. Разом з цим, у роботі показано можливість застосування окремих напрямів з узагальнення оцінок щодо розкриття ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення з метою проведення порівняльного аналізу дієвості зазначеного оподаткування та визначення його загальної ефективності. В якості подальших досліджень слід обрати конкретизацію підходу щодо проведення порівняльного аналізу між різними оцінками ефективності оподаткування доходів фізичних осіб у системі перерозподілу доходів населення та підходу з розкриття загальної оцінки ефективності оподаткування доходів фізичних осіб.

Література

1. Боброва А. О критериях оптимального налогового бремени / А. Боброва // Общество и экономика. – 2005. – № 10-11. – С. 171-176.
2. Демченко Т. М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів / Т. М. Демченко // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 270-277.
3. Жеревчук Ю. В. Фіскальний потенціал прибуткових податків / Ю. В. Жеревчук // Наука й економіка. – 2009. – № 4 (16), Т. 1. – С. 42-50.
4. Кривцов О. О. Соціально-економічний розвиток України та ефективність оподаткування доходів фізичних осіб / О. О. Кривцов // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – Вип. 111. – С. 44-51.
5. Лапінський І. Е. Шляхи детінізації економіки держави у контексті застосування непрямих методів легалізації економічних агентів / І. Е. Лапінський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vcndtu/2011_52/11.htm.
6. Ляшенко В. В. Інтерпретація и анализ статистических данных, описывающих процессы экономической динамики / В. В. Ляшенко // Бизнес Информ. – 2007. – № 9(2). – С. 108-113.
7. Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 44-52.
8. Онікієнко В. В. Методологічні проблеми оцінки ефективності мотивації конкурентоспроможності у сфері праці / В. В. Онікієнко, М. В. Семікіна // Демографія та соціальна економіка. – 2006. – № 1. – С. 157-165.
9. Присяжнюк І. В. Аналіз податкового навантаження на доходи населення / І. В. Присяжнюк // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2006. – Вип. 102. – С. 251-257.
10. Рудая М. Я. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб при бюджетів місцевого формуванні самоврядування / М. Я. Рудая // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 1(48). – С. 123-130.
11. Холод Н. Фінансові інструменти державного регулювання доходів населення / Н. Холод // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 483-488.
12. Чугунов І. Я. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин / І. Я. Чугунов, А. О. Нікітішин // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 1 (42) – С. 3-11.